

Jaarrapportage 2010

WOT-04-006 Natuurplanbureaufunctie

werkdocumenten

wot

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

WAGENINGENUR

For quality of life

Jaarrapportage 2010

De reeks 'Werkdocumenten' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu). De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van de WOT Natuur & Milieu verspreid. De inhoud van dit document is vooral bedoeld als referentiemateriaal voor collega-onderzoekers die onderzoek uitvoeren in opdracht van de WOT Natuur & Milieu. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd.

Dit werkdocument is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de WOT Natuur & Milieu en is goedgekeurd door Paul Hinssen (deel)programmaleider WOT Natuur & Milieu.

Jaarrapportage 2010

WOT-04-006

Natuurplanbureaufunctie

Werkdocument 234

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, februari 2011

©2011 **Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**

Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 48 54 71; Fax: (0317) 41 90 00; e-mail: info.wnm@wur.nl

De reeks WOT-werkdocumenten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit werkdocument is verkrijgbaar bij het secretariaat. **Het document is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl.**

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 48 54 71; Fax: (0317) 41 90 00;

e-mail: info.wnm@wur.nl; Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Woord vooraf

Sinds 1 januari 2005 worden de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu uitgevoerd onder de voorwaarden die het ministerie van Economische zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) en de stichting DLO eind 2004 zijn overeengekomen en die zijn vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomst WOT Natuur & Milieu.

Per WOT-programma is een zelfstandig werkdocument samengesteld, dat bestaat uit drie delen: een samenvattende rapportage over het programma als geheel, een beschrijving van elk der afzonderlijke projecten en een Engelstalige beschrijving. De volgende werkdocumenten omvatten samen de jaarrapportage over 2010 van de WOT Natuur & Milieu:

Nr. 230: WOT-04-001 Koepel (Communicatie, Kwaliteit en Management)

Nr. 231: WOT-04-002 Onderbouwend Onderzoek

Nr. 232: WOT-04-003 Advisering Natuur & Milieu

Nr. 233: WOT-04-005 M-AVP

Nr. 234: WOT-04-006 Natuurplanbureaufunctie

Nr. 235: WOT-04-007 Milieuplanbureaufunctie

Dit werkdocument bevat de jaarresultaten van het WOT programma **WOT-04-006 (Natuurplanbureaufunctie)**. De resultaten van deze projecten hebben hun weg gevonden in de diverse producten van het Planbureau voor de leefomgeving en in de werkdocumenten, rapporten en studies van de WOT Natuur & Milieu.

Daarnaast wordt in het Kennisbasis onderzoek (KB) jaarlijks geïnvesteerd in kennisvernieuwing voor de WOT Natuur & Milieu. De rapportage hierover wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de leiding van dit Kennisbasis onderzoek.

Ter verantwoording van de besteding van de beschikbare middelen is voor elk project een beknopt verslag gemaakt. Deze verslagen zijn hier gebundeld. In elk verslag staan voor het desbetreffende project de administratieve gegevens en een beknopte inhoudelijke beschrijving van het doel en het behaalde resultaat.

Paul Hinssen

Inhoud

Woord vooraf	5
Thema-rapportage WOT-04-006	9
Project-rapportage WOT-04-006	15

Thema-rapportage WOT-04-006

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu)

Programma WOT-04-006: Natuurplanbureaufunctie

1. Naam+nr. cluster, naam clusterleider:
WOT-04,
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Paul Hinssen
2. Naam+ nr. thema:
WOT-04-006,
Natuurplanbureaufunctie,
3. Naam thema-coördinator (met Wageningen UR-onderdeel):
Paul Hinssen, Alterra
4. Contactperso(n)en EL&I (met EL&I-directie)/overige betrokkenen (met organisatiennaam):
Jieles van Baalen (NLP),
Adiel Jahangir (DKI),
Keimpe Wieringa (PBL)
5. Deelnemende kennisinstellingen binnen en buiten Wageningen UR:
Alterra
LEI
IMARES
6. Doelgroepen:
Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties van EL&I, I&M
7. De beleidsopgave(n) van EL&I waaraan de onderzoeksresultaten een bijdrage leveren;
De Natuurplanbureaufunctie is een wettelijk vastgelegd instrument ter ondersteuning van het natuurbeleid (Wet van 24 december 1997, houdende regelen ter instelling van de Natuurplanbureaufunctie). Functies zijn signaleren van trends en problemen, evalueren van beleidsprestaties en prognoses over de mate waarin het beleid de doelen realiseert, evenals het vertalen van trends in de samenleving en het ruimtegebruik in termen van kansen en bedreigingen voor natuur. Jaarlijks wordt een natuurbalans en vierjaarlijks een Natuurverkenning uitgebracht.
8. De kennisvragen die aan de beleidsopgave(n) gekoppeld zijn en die worden beantwoord met de uitkomsten van het onderzoek;
Dit programma heeft meegewerkt met het PBL aan de totstandkoming van de wettelijke rapportages zoals gesteld in de Natuurplanbureaufunctie. Informatie over het Natuurbeleid is opgenomen in de Balans van de Leefomgeving. De Natuurverkenning 2011 heeft in 2010 enkele tussenresultaten opgeleverd.
9. De beoogde en daadwerkelijk in 2010 bereikte (tussen)resultaten;
Het werkplan van het Programma Natuurplanbureaufunctie omvat de directe bijdragen van DLO aan de Natuurplanbureaufunctie. Het onderzoek ter onderbouwing van de kennis voor de Natuurplanbureaufunctie (de kennisontwikkeling) is – net als in voorgaande jaren – in 2010 in een apart programma (WOT-04-002) ondergebracht.

anDe resultaten van het programma zijn de producten voor de Natuurplanbureau-functie. Het programma gebruikt modellen, gegevens en analyses die afkomstig zijn uit andere (onderbouwende) EL&I-programma's en coördineert de toelevering hiervan.

Het werkplan 2010-08 bestond uit de volgende onderdelen:

- Wettelijke producten, te weten Natuurbeleid in de Balans van de Leefomgeving 2010 en de Natuurverkenning 2011.
- Quick response functie.
- Ontwikkeling en onderhoud van de samenhang in het instrumentarium (informatielogistiek, graadmeters, modellen, kwaliteitsverbetering)
- Management, kwaliteitszorg, communicatie en ondersteuning

A.1.Levering van informatie natuurbeleid voor de Balans van de Leefomgeving 2010

In september 2010 is de eerste Balans van de Leefomgeving uitgebracht waarin dit programma een groot deel van de informatie over natuur en landschap en het natuur- en landschapsbeleid heeft geleverd. Het betreft een evaluatie van het natuur- en landschapsbeleid in brede zin tegen het licht van de laatste ecologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Naast deze vaste onderdelen is speciale aandacht besteed aan de evaluatie de biodiversiteitsdoelstellingen 2010 (CBD).

A.2.Productie en onderhoud van het Compendium voor de Leefomgeving (CLO)

Het CLO is als internetversie in 2010 verder gemoderniseerd en geactualiseerd, en er is geïnvesteerd in het vergroten van de bekendheid van de website. Het CLO bevat gegevens van een groot aantal organisaties en ondergaat een statistische kwaliteitstoets door het CBS. De inhoudelijke bijdrage van dit programma betreft voornamelijk de onderdelen landschap, ecosystemen, natuur en samenleving en natuurbeleid. Qua inspanning, inclusief coördinatie is dit ca. 10% van de totale projectomvang exclusief gegevensverzameling.

A.3.Natuurverkenning 2011

In 2009 is gestart met het project Natuurverkenning 2011. Dit project heeft in 2010 al enkele tussenresultaten opgeleverd. Zo is een methode toegepast waarbij verschillende zienswijzen op natuurbeleid onderling worden vergeleken, en is het concept Ecosysteemdiensten vertaald naar het huidige en toekomstige natuur- en landschapsbeleid.

B. Quick Response Functie

Bij wet (Natuurplanbureaufunctie) is geregeld dat de minister van EL&I het PBL kan verzoeken ad hoc activiteiten te verrichten. In 2010 zijn in dat kader bijdragen geleverd aan enkele adviezen van het PBL. Deze adviezen zijn door het PBL als informatie ingebracht in de desbetreffende beleidsprocessen.

C. Ontwikkeling en onderhoud instrumentarium

In 2010 is onderhoud gepleegd aan de web-portals, de explorers, de indicatoredatabase en de metadatasysteem. In het samenwerkingsproject 'Kwaliteitsslag' wordt het inmiddels bereikte kwaliteitsniveau ("status A") voor alle relevante modellen en databestanden regulier op peil gehouden. De coördinatie van de gegevensvoorziening blijft een punt van zorg. Naast de versnippering van het databeheer en drempels bij de verstrekking ervan blijken soms ook de eigen gebruiksdoelen van de gegevensbeheerders tot structurele andere manier van

dataregistratie te leiden, dan voor PBL-doelen nodig is. Voor een oplossing is interdepartementale samenwerking nodig.

D. Management en communicatie

De netwerkstructuur (binnen Wageningen UR en daarbuiten), en de sturende rol van dit programma voor kennisontwikkeling (WOT-04-002) vraagt relatief veel tijd voor coördinatie en sturing.

De bijdragen aan producten van het PBL worden via de communicatiekanalen van het PBL verspreid. Hierover bestaat regulier contact tussen de communicatiemedewerkers van PBL en WOT. De wetenschappelijke borging van de bijdragen van dit programma vindt plaats in WOT-rapporten en werkdocumenten. Daarnaast worden het ministerie van EL&I en de overige doelgroepen op de hoogte gehouden door berichten in Kennis Online en de WOT nieuwsbrief 'WOT's new'.

10. De gerealiseerde kennisoverdracht richting doelgroep en de benutting van ontwikkelde kennis door de doelgroep.

De gerapporteerde resultaten vinden langs verschillende wegen hun bestemming bij doelgroepen. Intern zorgen werkdocumenten ervoor dat collega onderzoekers kunnen voortbouwen op verkregen resultaten. Extern worden beleidsdoelgroepen geïnformeerd via de producten (Balans van de Leefomgeving, Natuurverkenning, thematische assessments en ad hoc adviezen), de wetenschappelijke wereld door de (WOT-rapporten) en de samenleving met WOT-studies. Uit regelmatige nabestellingen blijkt dat de ontwikkelde kennis in een behoefte voorziet.

11. De samenwerking tussen de bij het thema betrokken DLO-instituten en andere instellingen/organisaties;

In dit programma is samengewerkt met Alterra (75%), LEI (20%) en IMARES (5%) De samenwerking verloopt in open sfeer. De werkzaamheden worden uitgezet binnen de voorwaarden van het WOT-statuut en met een vraag gestuurde aanpak.

De samenwerking met het PBL vraagt door de fusie van producten (Balans van de Leefomgeving) en door verschillen in zienswijze tussen PBL en EL&I over de taken van de WOT N&M vernieuwde aandacht. Dit zal naar verwachting bij de vernieuwing van de Uitvoeringsovereenkomst (2012-2016) worden opgelost.

Project-rapportage WOT-04-006

Overzicht projecten WOT-04-006

WOT-04-006-009	Compendium voor de Leefomgeving	19
WOT-04-006-032	Programmaleiding NPB-functie	21
WOT-04-006-052	Quick Response Functie	23
WOT-04-006-055	Synthese ecologische kennis	25
WOT-04-006-056	Synthese Landschapskennis	27
WOT-04-006-057	Synthese Natuur in bestuur & samenleving	29
WOT-04-006-058	Synthese Natuur en economie	31
WOT-04-006-061	DUurzame INformatievoorziening PBL (DUIN)	33
WOT-04-006-082	Informatienet Terreinbeheer (bijdrage WOT-04)	35
WOT-04-006-085	BIN (bijdrage WOT-04)	37
WOT-04-006-086	Agrimonitor (bijdrage WOT-04)	39
WOT-04-006-101	Natuurverkenning 2011	41
WOT-04-006-102	Belevingswaardemonitor deel 3	45
WOT-04-006-104	Kwaliteitsslag 2 NPB-functie	47
WOT-04-006-105	Communicatie en kennistoepassing Natuurplanbureau-functie	49
WOT-04-006-106	Adhoc investeringen	51
WOT-04-006-110	Natuurbalans 2010	53

WOT-04-006-009 Compendium voor de Leefomgeving

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Cate, ten, Bram (cate004)

E-mail: bram.tencate@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Brandes, Laurens	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Betrouwbare en actuele feiten en cijfers op het terrein van natuur en landschap. Deze informatie moet toegankelijk zijn en helder beschreven zijn.

Doelstelling project

Het Compendium voor de Leefomgeving is een product van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Wageningen UR. Via de WOT Natuur & Milieu worden de bijdragen aan het compendium geleverd. Doel van het project (WOT-aandeel) in 2010 is:

- Coördinatie van activiteiten bij Wageningen UR om actuele informatie voor het Compendium te genereren;
- Actualisatie en uitbreiding van de indicatoren op de website www.compendiumvoordeleefomgeving.nl waarvoor Wageningen UR verantwoordelijk is, in het bijzonder de indicatoren die vallen binnen het thema Natuur en Landschap, inclusief de implementatie van factsheets;
- Bijdragen leveren aan de uitbreiding met ruimte-indicatoren voor zover gerelateerd aan landschap en aan de continue vernieuwing van de website.

Aanpak en tijdspad

Het project bij WUR (i.c. WOT Natuur & Milieu) betreft de coördinatie, de aansturing en de uitvoering van de activiteiten die bij de WOT Natuur & Milieu, Alterra, LEI, IMARES, ASG en eventueel andere organisatie-onderdelen binnen de WUR moeten worden uitgevoerd.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

In 2010 zijn circa 35 geactualiseerde en/of nieuwe indicatoren opgeleverd. Een aantal geplande actualisaties zijn niet uitgevoerd omdat de data niet op tijd konden worden aangeleverd. Actualisatie van deze indicatoren zullen nu plaats vinden in het eerste kwartaal van 2011.

Verder zijn redactionele en inhoudelijke bijdragen geleverd aan indicatoren waarvoor een van de partners de verantwoordelijkheid heeft, o.a. voor de dossiers met Ruimte-indicatoren.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De website www.compendiumvoordeleefomgeving.nl wordt maandelijks door ca. 20.000 bezoekers geraadpleegd (goed voor ca. 80.000 page views per maand). Verder wordt de informatie op het compendium steeds vaker benut in producten van het PBL, maar ook in communicatiemiddelen van Wageningen UR (bijvoorbeeld maandblad KennisOnline).

WOT-04-006-032 Programmaleiding NPB-functie

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Hinssen, Paul (hinss002)

E-mail: paul.hinssen@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Wieringa, Keimpe	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep is het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De kennisbehoefte is het efficiënt managen van de projecten in het programma Natuurplanbureaufunctie

Doelstelling project

- Sturing van het programma (visie, strategie, meerjarenprogramma)
- Planning en control (werkplan, voortgangsbewaking en evaluatie)

Aanpak en tijdsplan

- Maart 2010: Jaarrapportage 2009
- November 2010: Werkprogramma 2011

Beoogde en bereikte resultaten en producten

WOT-werkdocument 179. Jaarrapportage WOT-04-006
bijdrage aan WOT-interne notitie 11: Werkprogramma 2011

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Werkprogramma en jaarrapportage zijn besproken met zowel de Commissie van Toezicht van het ministerie van EL&I, de adviesgroep Natuurplanbureaufunctie en de Programmacommissie van het PBL

WOT-04-006-052 Quick Response Functie

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Dirkx, Joep (dirkx001)

E-mail: joep.dirkx@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Wieringa, Keimpe	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep is zowel PBL als LNV. Beiden hebben behoefte aan inbreng van Wageningse kennis voor het beantwoorden van onvoorziene vragen.

Doelstelling project

De Quick Responsfunctie (QRf) heeft tot doel kennis vanuit Wageningen-UR beschikbaar te maken voor niet in het werkplan voorziene vragen van het PBL. Het gaat daarbij in het algemeen om vragen die vanuit de beleidsdirecties aan PBL worden gesteld.

Aanpak en tijdsfad

De werkwijze van de afzonderlijke activiteiten is afhankelijk van de aard van de gestelde vraag. Inzet is om zoveel als mogelijk experts van Wageningen-UR in te zetten bij het beantwoorden van de aan de QRf gestelde vragen. Zij zullen hun bijdragen leveren aan de hand van parate kennis, literatuurstudie en in beperkte mate bestaande data (laten) analyseren.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

De resultaten bestaan uit:

- Inbreng kennis over EHS en reconstructie in discussie Brede Heroverweging.
- Inbreng kennis over functioneren Natura 2000 in discussie over herziening natuurwetgeving.

Over het verrichte werk wordt gerapporteerd in een interne WOT-notitie:

Dirkx, G.H.P.(2010) Quick Responsfunctie 2010. Verslag van de verrichte werkzaamheden. Wageningen, WOT N&M, WOT-interne notitie xx,

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De resultaten van het werk zijn, via het PBL, ingebracht in de discussie over de Brede Heroverweging en hebben doorgewerkt in kabinetsbesluiten over herzieningen in het natuurbeleid. De resultaten van het werk aan Natura 2000 worden via PBL ingebracht in de discussie over eventuele aanpassingen in de natuurwetgeving.

WOT-04-006-055 Synthese ecologische kennis

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Pouwels, Rogier (pouwe003)

E-mail: rogier.pouwels@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Vervangend projectleider: Reijnen, Rien (reijn007), ALTERRA)

E-mail: rien.reijnen@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Wieringa, Keimpe	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep:

EL&I en PBL

Kennisbehoefte:

Voor het realiseren van de doelstelling is goed kennismanagement essentieel. Op 23 november 2007 hebben Wageningen UR en het PBL een samenwerkings-overeenkomst ondertekend. Een van de doelen hiervan was het verbeteren van de vraagarticulatie en van de coördinatie van onderzoeksprojecten die Wageningen UR voor het PBL uitvoert.

Doelstelling project

Het nationale natuurbeleid heeft een groot deel van zijn inspanning geconcentreerd op het realiseren van een samenhangend netwerk van natuurgebieden (de EHS en Natura 2000) in Nederland. In Internationaal verband ligt de nadruk op Natura 2000 en de Europese en mondiale beleidsopgave om in 2010 de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen of te verminderen. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) analyseert de veranderingen die zijn opgetreden in de toestand van de natuur, de veranderingen die in de toekomst kunnen optreden (verkennen) en effecten van het bestaande of voorgenomen beleid op de waargenomen veranderingen. De benodigde kennis wordt vooral ontwikkeld in projecten van het WOT-programma [WOT-04-002](#) binnen de thema's Biodiversiteit (terrestrisch en aquatisch) en Mondiaal en Europees natuurbeleid.

Het project heeft primair tot doel voor het PBL benodigde ecologische kennis verder uit te bouwen door bij te dragen aan het formuleren van de kennisvragen, het begeleiden van het onderbouwend onderzoek en zorg te dragen voor het gebruik van de onderzoekresultaten. Daarnaast wordt nog een bijdrage geleverd aan de afronding van rapportages van het onderbouwend onderzoek in 2009.

Aanpak en tijdsplan

Het project wordt onderverdeeld in de volgende fasen:

- Coördinatie uitvoering werkplan 2010
- Opstellen werkplan 2011
- Afronden rapportages onderbouwend onderzoek 2007

Beoogde en bereikte resultaten en producten

- Oplevering van resultaten van het onderbouwend onderzoek van de thema's Biodiversiteit en Mondiaal en Europees natuurbeleid in 2010.
- In samenwerking met het PBL opgestelde onderzoeksvragen voor het onderbouwend onderzoek in 2011.
- Afgeronde rapportages onderbouwend onderzoek 2007

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De onderzoeksresultaten worden gebruikt in diverse PBL-producten zoals de Balans van de Leefomgeving en de Natuurverkenning 2011.

WOT-04-006-056 Synthese Landschapskennis

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Dirxx, Joep (dirxx001)

E-mail: joep.dirxx@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Kuiper, Rienk	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep is primair het PBL en via deze LNV. Voor het adequaat uitvoeren van de natuurplanbureau functie is kennis nodig over landschap en landelijk gebied, waarbij het accent verschuift van het ontwikkelen van methoden om veranderingen te kunnen beoordelen, naar kennis van de oorzaken van veranderingen en in relatie daarmee de opties die het beleid heeft om ongewenste ontwikkelingen in het landschap en landelijk gebied tegen te gaan en gewenste ontwikkelingen te bevorderen.

Doelstelling project

Doel van het project is enerzijds een effectieve uitvoering van het onderbouwend landschapsonderzoek dat Wageningen UR voor het PBL uitvoert en anderzijds bij te dragen aan een adequate doorstroming en benutting van de opgebouwde kennis door middel van synthese van kennis.

Aanpak en tijdsplan

Het project heeft een coördinerend en synthetiserend karakter en heeft geen specifieke methodische aanpak.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Het project heeft geresulteerd in synthese van de kennis die in het thema landschap en landelijk gebied wordt ontwikkeld. Concreet heeft dat geleid tot:

- Input voor het Werkprogramma 2011-2013.
- Deelname deelprogrammaleidersoverleg.
- Deelname aan programmerend overleg Balans van de Leefomgeving.
- Organisatie workshop Landschapsmonitoring.
- Organisatie van 2 workshops over kennisbehoefte landelijk gebied.
- Inhoudelijke begeleiding 4 onderzoeksprojecten in het thema Landschap en landelijk gebied.

Publicatie:

Schaminée, J., J. Dirxx & J. Janssen (2010) Grenzeloze natuur. De internationale betekenis van Nederland voor soorten, ecosystemen en landschappen. Zeist, KNNV-uitgeverij/WOT-studie 10.

Presentatie Grenzeloze Natuur samen met LNV.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De resultaten kennen hun doorwerking in de vraagarticulatie t.b.v. het PBL op het vlak landschap en landelijk gebied, werken door in de in 2010 uitgebrachte Balans van de Leefomgeving en zijn met EL&I gecommuniceerd via een gezamenlijke presentatie van Grenzeloze natuur.

WOT-04-006-057 Synthese Natuur in bestuur & samenleving

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Veeneklaas, Frank (veene006)

E-mail: frank.veeneklaas@wur.nl

Instituut: ALTEERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Oostenbrugge, Rijk van	Planbureau voor de Leefomgeving (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Afstemming van onderzoeksprojecten binnen het thema Bestuur en samenleving, en tussen WOT-onderzoek en BO-onderzoek en het KB-onderzoek op dit terrein. Synthese van onderzoeksresultaten ten behoeve van WOT en PBL.

Doelstelling project

Om in haar producten als de Natuurbalans, Natuurverkenningen en thematische assessments te rapporteren over de thema's bestuur en samenleving in relatie tot de toestand van natuur en landschap, is het nodig om er ook in het (onderbouwend) onderzoek (OO) aandacht aan te besteden.

Aanpak en tijdspad

1. Nazorg projecten 2009. Onder meer het meeschrijven aan WOT-Paper op basis van een Werkdocument.
2. Begeleiding onderzoek 2010. Het gaat hier vooral om onderzoek binnen het eigen thema: het Bestuurskundeproject (Effectiviteit van milieu-, natuur- en landschapsbeleid, projectleider Marcel Pleijte), het project Maatschappelijke reacties op ingrijpende landschapsverandering (projectleider Mirjam de Groot) en Recreatiemotieven en kwaliteitsaspecten van groen. Maar ook betrokkenheid bij het thema Landschap, vanwege inhoudelijke raakvlakken/overlap.
3. Reguliere taken deelprogrammaleider: Meedenken over meerjarenplanning + reguliere vergaderingen + bijdragen aan verspreiding OO-onderzoeksresultaten + overleg met contactpersoon PBL + afstemming onderzoek en onderzoeksresultaten op voorbereiding NVK '11 (m.n. spoor c).

De activiteiten vonden gedurende het gehele jaar plaats

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Boer, S. de, M.J. Bogaardt, P.H. Kersten, F.H. Kistenkas, M.G.G. Neven & M. van der Zouwen (2010) Zoektocht naar nationale beleidsruimte in de EU-richtlijnen voor het milieu- en natuurbeleid. Een vergelijking van de implementatie van de Vogel- en

Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn in Nederland, Engeland en Noordrijn-Westfalen, Wageningen, WOT N&M, WOt-werkdocument 174

Veeneklaas, F.R. & J. Vader (2010) Demografie in de Natuurverkenning 2011, Wageningen, WOT N&M, WOt-paper 3.

Kersten, P.H. & F.R. Veeneklaas (2010) Resistance is futile: you will be assimilated (2010) Wageningen, WOT N&M, WOt-paper 4.

Poster: Pleijte & Selnes (2010). Bestuurskunde en het werk van het PBL

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Zie onder resultaten.

WOT-04-006-058 Synthese Natuur en economie

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Brouwer, Floor (brouw026)

E-mail: floor.brouwer@wur.nl

Instituut: LEI

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Wieringa, Keimpe	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Kennisontwikkeling voor het werkveld natuur en economie, als onderdeel van het onderbouwend onderzoek van de WOT Unit Natuur en Milieu

Doelstelling project

Een adequaat management van het onderbouwend onderzoek is voor het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) van groot belang om de ontwikkelde kennis toegankelijk en toepasbaar te maken voor de wettelijke producten van het PBL. Naast tijdige beschikbaarheid is een langetermijnvisie van belang om ook de komende jaren in de kennisbehoefte te kunnen voorzien. Vanuit de WOT Unit Natuur en Milieu vindt periodiek overleg met PBL plaats over de invulling van het onderbouwend onderzoek. De WOT Unit draagt hieraan bij door een vertaling van kennisvragen naar onderzoeksvragen, uitzetten van onderbouwend onderzoek, periodiek overleg over voortgang en afronding van onderzoek, evenals doorvertaling van onderzoeksvragen naar wettelijke producten van PBL.

Het onderbouwend onderzoek is in thema's onderverdeeld. De werkzaamheden tussen de deelprogrammaleiders worden in overleg met de WOT Unit en PBL verdeeld.

Aanpak en tijdsplan

- Periodiek overleg met PBL en WOT Natuur en Milieu over onderbouwend onderzoek (programmabijeenkomsten)
- Periodiek overleg over voortgang projecten (projectleiders en contactpersoon PBL)
- Voorbereiding onderbouwend onderzoek 2011 (in samenspraak met contactpersonen PBL voor de thema's Landbouw en Natuur in Europa; Kosten en Baten Natuur en Landschap; Handelsketens en Biodiversiteit)

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Afronding werkprogramma 2010 van het onderbouwend onderzoek voor de thema's 4, 8 en 9. De voortgang is periodiek getoetst aan het plan van aanpak. Voorbereiding werkprogramma 2011 (in overleg met PBL).

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Zie onder resultaten.

WOT-04-006-061 DUurzame INformatievoorziening PBL (DUIN)

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Hinssen, Paul (hinss002)

E-mail: paul.hinssen@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Giessen, Anton van der	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

De doelgroep is het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De kennisbehoefte bestaat uit het duurzaam uitwisselen van informatie ten behoeve van de Natuurplanbureaufunctie.

Doelstelling project

Het doel van het DUIN project kan worden geformuleerd: als "het verwerven, beheren en toegankelijk maken van gegevens voor de onderzoekers van PBL en WUR ten behoeve van de productie van de jaarlijkse Natuurbalans, Leefomgevingsbalans en vierjaarlijkse Natuurverkenning en andere reguliere producten in het kader van de Natuurplanbureaufunctie".

Onder de term "toegankelijk" wordt hier verstaan "bekend" (kenbaar en vindbaar), "bereikbaar" (beschikbaar: fysiek, autorisatie, toegangstijd) en "bruikbaar" (duidelijk, betrouwbaar, en hanteerbaar). Onderscheid kan worden gemaakt tussen een basisset van gegevens, die regulier (jaarlijks) worden en gegevens die eenmalig voor een specifiek thema worden toegepast. Een ander hoofddoel van het DUIN project is "de technische en inhoudelijke kwaliteit van gegevens".

Aanpak en tijdsplan

De aanpak bestaat uit een operationeel en een strategisch deel. De operationele activiteiten lopen continu door en bestaan uit het leveren danwel vindbaar maken van relevante databestanden voor de wettelijke producten, zoals de Leefomgevingsbalans. Ter ondersteuning hiervan vinden zgn. "masterclasses" plaats, waarmee onderzoekers wegwijs worden gemaakt in de gebruiksmogelijkheden van beschikbare databestanden. De strategische activiteiten bestaan uit het organiseren van de infrastructuur en de sturing tussen verschillende organisaties om de beschikbaarheid van (interne en externe) databestanden op langere termijn zeker te stellen.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

- De relevante databestanden zijn uitgeleverd en vindbaar gemaakt.
- Er zijn zes masterclasses over verschillende databestanden gegeven.

- De stuurgroep DUIN (samengesteld uit MT-leden van PBL en Alterra) is driemaal bijeen geweest om over operationele en strategische zaken informatie uit te wisselen en besluiten te nemen.
- De Informatiekaart is geactualiseerd

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Via de projectgroep en de stuurgroep wordt intensief informatie uitgewisseld tussen DLO en PBL.

WOT-04-006-082 Informatienet Terreinbeheer (bijdrage WOT-04)

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Luijt, Jan (luijt003)

E-mail: jan.luijt@wur.nl

Instituut: LEI

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroepen: Ministerie van EL&I, Provincies (IPO), Bosschap, terreinbeheerders, enz.
Kennisbehoefte organisaties: de hoogte van de vergoedingen van de de nieuwe subsidie-regeling voor het bos en natuurbeheer SNL, die per 1 januari 2011 ingaat, te kunnen beoordelen aan de hand van in de praktijk daarvoor gemaakte kosten.

Kennisbehoefte beheerders: de eigen beheersprestatie qua maatregelen en bijbehorende kosten daarvan te kunnen vergelijken met die van beheerders met vergelijkbare bos- en natuurterreinen.

Doelstelling project

Met het Informatienet terreinbeheer beschikt het ministerie van EL&I (en IPO) over een essentieel instrument voor de wetenschappelijke onafhankelijke en actuele onderbouwing van beheersvergoedingen. Het instrument omvat de toetsing achteraf van daadwerkelijk gemaakte kosten (nacalculatie). Ander onderzoek voorziet in een inschatting van de netto beheerskosten vooraf (voorcalculatie). Met een compleet goed functionerend alle bos- en natuurterreinen omvattend Informatienet Terreinbeheer kunnen de volgende doelstellingen worden bereikt:

- Inzichtelijk maken van de werkelijke kosten voor het beheer (nacalculatie)
- Beoordelen of de hoogte van de standaardkostprijzen van de Index Natuur & Landschap en normbedragen voor de Catalogus Groene Diensten overeenkomen met de praktijk van het beheer
- Beoordelen en zo nodig aanpassen van het eigen economisch en bedrijfsmatig functioneren van bos- en natuurbeheerders, terreinorganisaties en organisaties als DLG (o.m. beoordelen offertes van aannemers)
- Benchmarking: terreinbeheerders die meewerken aan het onderzoek kunnen zich aan vergelijkbare bedrijven ijken en van elkaar leren
- Mogelijk maken van het koppelen van de kosten van het terreinbeheer aan de ecologische resultaten
- Inzicht in de kosten van de realisatie en duurzame instandhouding van de EHS

Aanpak en tijdsplan

De aanpak is beschreven in het werkplan.

De begroting voorzag in de uitbreiding van het aantal deelnemers (beheerders) in 2010 (en 2011), zodat per 1 januari 2012 alle steekproefbedrijven (alle getrokken beheerseenheden) onderdeel zouden uitmaken van het BIN Terreinbeheer. Doordat het beschikbare budget substantieel is achtergebleven bij het begrote bedrag, is de uitbreiding van het aantal deelnemers in 2010 niet gerealiseerd.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

De administraties van de in voorgaande jaren geworven deelnemers (tot en met 2009) zijn verwerkt met behulp van het Artisprogramma dat speciaal voor het BIN Terreinbeheer is ontwikkeld en waarop in 2010 een 'fine tuning' heeft plaatsgevonden. De rapportage over de beheerskosten per natuurtype (terreintype) van deze groep beheerseenheden wordt begin maart 2011 in concept aan de begeleidingscommissie aangeboden. Eind 2010 is gebleken dat er niet mag worden gerekend op financiering van het project in 2011 en volgende jaren. Het project wordt daardoor afgesloten met eerdergenoemde rapportage.

Het voor het BIN Terreinbeheer ontwikkelde ARTIS-programma wordt per ingang van 1 januari 2011 om de in- en uitvoer van de gegevens van het BIN Bosbouw te realiseren. Het bestaande invoerprogramma van het BIN Bosbouw wordt niet langer ondersteund.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De rapportage over de beheerskosten van elk der 18 natuurtypen (terreintypen) van de groep beheerseenheden die op 1 januari 2010 deel uitmaakten van het BIN Terreinbeheer wordt begin maart 2011 in concept aan de begeleidingscommissie aangeboden. De doelgroep (zie eerder) maakt deel uit van de begeleidingscommissie

WOT-04-006-085 BIN (bijdrage WOT-04)

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Douma, Bernard (douma006)

E-mail: bernard.douma@wur.nl

Instituut: LEI

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep: Onderzoekers onderzoeksinstituut (direct) en beleidsmedewerkers ministerie EL&I (indirect)

Kennisbehoefte: Beschikbaarheid representatief en betrouwbare data van 1500 bedrijven uit de primaire land- en tuinbouw als grondslag voor wetenschappelijk onderzoek en verantwoorde conclusies.

Doelstelling project

Zie voor volledige informatie over dit project [WOT-06-001-001](#). Vanuit WOT-04-006 wordt hieraan een financiële bijdrage geleverd.

Aanpak en tijdspad

Het betreft voor ruim 1100 bedrijven behalve financiële gegevens, ook gegevens over o.a. inkomen buiten bedrijf, verbruik van gewasbeschermingsmiddelen, antibiotica, meststoffen, organische mest en energie.

Het project is opgedeeld in de volgende activiteiten:

- Vastlegging in de LEI-database van gegevens van primaire land- en tuinbouwbedrijven door medewerkers van het LEI
- Aankopen en vastleggen in de LEI-database van ingekochte data bij accountantskantoren
- Terugrapportage land- en tuinbouwbedrijven en kwaliteitscontroles

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Boekjaar 2009:

30 september 2010: Uitgebreide dataverzameling voor 1100 land- en afgerond. Bedrijven zijn geschikt voor gebruik door onderzoek. op 1 decemeber vemeerderd tot 1127 bedrijven

1 december 2010: Tot financiële gegevens beperkte dataverzameling (via accountantskantoren) voor 438 bedrijven in database vastgelegd en geschikt voor gebruik door onderzoek.

31 december 2010: 1565 bedrijven over boekjaar 2009 aangeleverd bij de EU commissie (in het zgn. RICA1 systeem)

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Communicatie: alleen indirect via rapporten gebaseerd op de verzamelde data

Doorwerking: voortzetting bestaande dataverzameling

WOT-04-006-086 Agrimonitor (bijdrage WOT-04)

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Oltmer, Katrin (oltme001)

E-mail: katrin.oltmer@wur.nl

Instituut: LEI

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

De doelgroepen zijn beleidsmedewerkers van EL&I en PBL, agrarische media, accountant-adviseurs, krediet-adviseurs, agrarische adviseur en agrarische belangenbehartigers (bv LTO).

Doelstelling project

Zie voor de volledige informatie over dit project [WOT-06-001-021](#). Vanuit WOT-04-006 wordt hieraan een financiële bijdrage geleverd.

Aanpak en tijdsplan

Gedurende het hele jaar worden artikelen geschreven (meestal door medewerkers van het LEI) in samenwerking met de redactie van Agri-Monitor. De artikelen komen te staan in het artikelenbestand op de Website van het LEI.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Binnen het project zijn in 2010 in totaal 40 artikelen geschreven, waaronder 18 kwartaalrapportages. Acht artikelen hebben betrekking op de inkomensramingen die in december 2010 zijn uitgekomen. 14 artikelen behandelden onderwerpen als financiering, kosten en schulden, biologische varkenshouderij, kostprijs melk, melkureumgehalte en regionale vraagstukken.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

De communicatie verloopt via het CEI (Koen Boone). Het CEI houdt contact met de opdrachtgever,

WOT-04-006-101 Natuurverkenning 2011

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Jorritsma, Irma (jorri001)

E-mail: irma.jorritsma@wur.nl

Instituut: ALTEERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum	
Oostenbrugge, Rijk van	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010	
Egmond, Petra van	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010	

Kennisbehoefte

Het uitbrengen van de Natuurverkenning is een wettelijke taak en wordt elke vier jaar gedaan in opdracht van de minister van LNV. Eindverantwoordelijke voor de Natuurverkenning is het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL); Wageningen UR levert bijdragen aan de Natuurverkenning in opdracht van het PBL.

Doelstelling project

Het uitbrengen van de Natuurverkenning is een wettelijke taak en wordt elke 4 jaar gedaan in opdracht van de minister van LNV. Eindverantwoordelijke voor de Natuurverkenning is het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Wageningen UR levert bijdragen.

Met de Natuurverkenning beoogt het PBL een inspiratiebron te leveren op grond waarvan het Kabinet en de Tweede Kamer vanuit hun politieke verantwoordelijkheid invulling kunnen geven aan het op de langere termijn gerichte beleid dat relevant is voor natuur en landschap. Kansen en knelpunten worden in beeld gebracht, inclusief oplossingsrichtingen. Perspectieven voor de langere termijn worden terugvertaald naar handelingsperspectieven voor het Kabinet dat in 2011 zal gaan aantreden. Natuurverkenning 2011 heeft als richtjaar voor de toekomst het jaar 2030.

Aanpak en tijdsfad

Natuurverkenning 2011 is een project dat in 2009 is gestart en doorloopt tot eind 2011. In 2010 waren er 6 deelprojecten geformeerd, met elk specifieke onderzoeksvragen en onderzoeksmethoden. Onderwerpen zijn o.a. kosten en baten van het natuurbeleid, ecosysteemdiensten, stakeholderparticipatie en casuïstiek. De onderwerpen hebben grotendeels betrekking op zowel terrestrische als mariene natuur. Elk deelproject levert een of meer tussenproducten op, waarvan een aantal in 2010 is verschenen. In de loop van 2011 zullen de overige producten uitkomen. Het PBL zal in 2011 een eindrapport en een achtergrondrapport uitbrengen, met bijdragen van Wageningen UR. Ook zullen naar verwachting twee themanummers in Nederlandstalige tijdschriften verschijnen.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

- Gaaff A. & Th.C.P. Melman (2010) EHS en ecosysteemdiensten; verkenning onderzoeksvragen samenhangend met kosten en baten lange termijn. LEI-rapport 2010-052, Alterrapport 2092, LEI en Alterra, Wageningen UR.
- Heer, M. de. (2010) Het Park van de Toekomst. Achtergronddocument bij Natuurverkenning 2011, Wageningen, WOT N&M, WOT-werkdocument 208
- Heide, C.M. van der & A. Ruijs (2010) De betekenis van TEEB. Discussienota voor taskforce Biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen 30-3-2010. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven. PBL-publicatienummer 500414005.
- Jorritsma I., Oosterhuis A. Communicatieplan Natuurverkenning 2011. Interne PBL-notitie, versie november 2010. Bilthoven/Den Haag
- Melman, Th.C.P., C.M. van der Heide, L.C. Braat, H.A. Udo de Haes (2010) Ecosysteemdiensten: nieuw anker voor omgevingsbeleid? Landschap 27(4) pp 209-219.
- Melman, Th.C.P., M. van der Heide, A. van Hinsberg, R. van Oostenbrugge (2010) Ecosystem services: as part of the Dutch Nature and Biodiversity Outlook. Alter-Net Seminar, 3-4 November 2010, Vienna, Austria.
- Oostenbrugge R. van, P.M. van Egmond & I.T.M. Jorritsma (2010) Natuur als luxe of noodzaak. Natuurbeleid in beweging. De Levende Natuur, 111 (5), pp 208-210.
- Oostenbrugge R. van, Th.C.P. Melman, J.R.M. Alkemade, H.W.B. Bredenoord, P.M. van Egmond, C.M. van der Heide & B. de Knecht, (2010) Wat natuur de mens biedt. Ecosysteemdiensten in Nederland. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven. PBL-publicatienummer 500414002.
- Vader, J. J.L.M. Donders & H.W.B. Bredenoord (2010) Zicht op natuur- en landschapsorganisaties; Achtergronddocument bij Natuurverkenning 2011, Wageningen, WOT N&M, WOT-werkdocument 205
- Vader J. (2010) Maatschappelijke ontwikkelingen en hun relatie met natuur en landschap. Bijdragen van stakeholders aan de Natuurverkenning; een analyse van interviews. Wageningen, WOT N&M WOT-interne notitie 9.
- Veeneklaas, F.R. & J. Vader (2010) Demografie in de Natuurverkenning 2011; Achtergronddocument bij de Natuurverkenning 2011, Wageningen, WOT N&M, WOT-werkdocument 194
- (Interne) voordrachten bij workshops en symposia*
- Dammers, E. (2010) Natuurverkenning 2011: verslag van scenarioworkshop, 8 april 2010. Interne notitie Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.
- Dammers, E. (2010) Natuurverkenning 2011: verslag van scenarioworkshop, 27 april 2010. Interne notitie Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.
- Dammers, E. (2010) Natuurverkenning 2011: verslag van scenarioworkshop, 3 juni 2010. Interne notitie Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.
- Dammers, E. (2010) Natuurverkenning 2011: verslag van scenarioworkshop, 2 november 2010. Interne notitie Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.
- Gaaff, A. & Th.C.P. Melman (2010) EHS en lange termijn verkenning. De rol van ecosysteemdiensten bij maatschappelijke verankering van natuur. Interne voordrachten in kader van SELS-project, 19 mei 2010 en 2 december 2010.

Melman, Th.C.P. (2010) Ecosysteemdiensten als onderdeel bij het opstellen van de natuurverkenning. Interne voordracht Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven, 8 april 2010.

Melman, Th.C.P. (2010) Ecosysteemdiensten als onderdeel bij het opstellen van de natuurverkenning. Interne voordracht Alterra, Wageningen, 19 april 2010.

Wiersinga, W. e.a. (2010) Posterpresentatie op de Noordzeedagen. NIOZ, Texel, 7 en 8 Oktober 2010.

Bijdragen aan overige producten

Themawebsite Natuurverkenning.

<http://themasites.pbl.nl/natuurverkenning/>

Posters:

IMARES en PBL (2010). Beleefbare Natuur op zee. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

IMARES en PBL (2010). Functionele Natuur op zee. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

IMARES en PBL (2010). Inpasbare Natuur op zee. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

IMARES en PBL (2010). Vitale Natuur op zee. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

PBL(2010). Functionele Natuur. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

PBL(2010). Vitale Natuur. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

PBL(2010). Beleefbare Natuur. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

PBL(2010). Inpasbare Natuur. Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven/Den Haag.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Net zoals in het afgelopen jaar zal ook in 2011 op verschillende manieren getracht worden kennis en bevindingen uit NVK door te geven aan diverse doelgroepen. De geplande middelen zijn voordrachten, workshops, tussenrapportages, een dynamische themawebsite, themanummers in tijdschrift, symposium en het eindrapport. In samenwerking met de communicatieadviseur van het PBL is een communicatieplan opgesteld en dat zal in 2011 worden uitgevoerd, mogelijk aangepast naar de actualiteit.

WOT-04-006-102 Belevingswaardemonitor deel 3

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Boer, de, Tineke (boer034)

E-mail: tineke.deboer@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Farjon, Hans	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep: De overheid kan de resultaten gebruiken om de effecten van ruimtelijke ontwikkelingen op de waardering, gebruik en beleving van de leefomgeving mee te wegen in het ruimtelijke beleid.

Kennisbehoefte: Hoe is de tevredenheid ten aanzien van het buurtgroen, het groen in de ruimere leefomgeving en het landschap in 2009. Zijn hierin verschillen waarneembaar tussen grote steden, gemeenten en wijken. Wat zijn de verschillen met de nulmeting van de Belevingswaardenmonitor in 2006?

Doelstelling project

In de Belevingswaardenmonitor 2009 wordt de belevingswaarde van het Nederlandse landschap gemonitord. Het doel is om inzicht te krijgen in de waardering van groen en landschap door de Nederlandse bevolking in 2009 en mogelijke veranderingen ten opzichte van de nulmeting van de Belevingswaardenmonitor in 2006.

Aanpak en tijdspad

De gegevens voor de herhalingsmeting van de Belevingswaardenmonitor 2009 zijn afkomstig uit de modules Woningmarkt en Sociaal Fysiek van het Woononderzoek Nederland (WoON). Het WoON is een onderzoeksmethode om woonwensen en woonomstandigheden in kaart te brengen. Voor de module Woningmarkt 2009 zijn tussen september 2008 en april 2009 77.500 mensen persoonlijk, telefonisch of via internet geïnterviewd. Respondenten konden tijdens het interview van de module Woningmarkt aangeven of ze bereid waren mee te werken aan de module Sociaal Fysiek. Voor de module Sociaal Fysiek 2009 zijn in de periode februari tot en met juni 2009 9.060 mensen geïnterviewd. De meeste interviews zijn telefonisch (55%) en via internet (41%) afgenomen. Omdat de respons niet geheel representatief was voor de Nederlandse bevolking heeft het CBS beide bestanden gewogen op persoon en huishoudenniveau.

Niet alle vragen uit de enquêtes zijn gebruikt om over de Belevingswaardenmonitor 2009 te rapporteren. Uit de vragenlijst module Woningmarkt is de vraag 'Hoe tevreden bent u over het groen bij in de buurt?' geanalyseerd in relatie tot een aantal ruimtelijke eenheden (Nederland, G50, G31 en G4). Uit de vragenlijst module Sociaal Fysiek zijn

alleen de vragen die horen bij het onderdeel "groen in de buurt" en de vragen bij het onderdeel "groen in de bredere leefomgeving" geanalyseerd.

Naast een beschrijving van de resultaten van 2009 is ook een vergelijking gemaakt met de resultaten uit 2006 voor zover mogelijk. Het maken van een vergelijking werd bemoeilijkt door het feit dat de vragenlijsten Sociaal Fysiek 2006 en 2009 van elkaar verschillen. Bij bijna alle vragen is in 2009 de vraagstelling veranderd en/of zijn de antwoordcategorieën gewijzigd. Om een vergelijking met 2006 mogelijk te maken, zijn de antwoordcategorieën voor zover mogelijk zodanig bewerkt dat ze hetzelfde zijn. In sommige gevallen was een vergelijking in het geheel niet mogelijk. Bij de interpretatie van mogelijke verschillen tussen de jaren moet in aanmerking worden genomen dat deze verschillen ook beïnvloed kunnen zijn door de verschillen in de vragenlijsten.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Boer, T.A. & M. de Groot, 2010. Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2009. Eerste herhalingsmeting landschap en groen in en om de stad. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt rapport 109. 74 blz. 22 fig.; 21 ref.; 3 bijl.

In de Belevingswaardenmonitor 2009 is de beleving en de waardering van het buurtgroen en het groen in de bredere leefomgeving onderzocht. Ook is gekeken of er veranderingen zijn ten opzichte van de nulmeting van de Belevingswaarden monitor in 2006. Ruim 70.000 mensen namen deel aan het enquêteonderzoek uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Uit de enquêteresultaten blijkt dat Nederlanders gemiddeld (zeer) tevreden zijn over hun woonomgeving en het buurtgroen. Het groen in de bredere leefomgeving krijgt een 7,6 als rapportcijfer. Hoeveelheid en bereikbaarheid van het groen zijn hiervoor belangrijke verklarende factoren. Waardering en gebruik van het (buurt)groen is in de G31 gemeenten lager dan in de rest van Nederland. Ten opzichte van de meting in 2006 is de tevredenheid over het buurtgroen licht afgenomen, maar denkt men positiever over de hoeveelheid groen in de bredere leefomgeving. Ook zijn in 2009 minder activiteiten in het groen in de bredere leefomgeving ondernomen.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Rapportage voor PBL

Publicatie in e-news en WOt's new/ WOt-website.

WOT-04-006-104 Kwaliteitsslag 2 NPB-functie

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Houweling, Harm (houwe009)

E-mail: harm.houweling@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Giessen, Anton van der	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

PBL vraagt om aantoonbare kwaliteit van de modellen en bestanden waarvan WUR de bronhouder is en die ingezet worden in projecten van en voor PBL

Doelstelling project

Structurele kwaliteitsborging van

- De modellen en bestanden waarvan WUR de bronhouder is en die ingezet worden in projecten voor PBL en van
- Beleidsrelevante toepassingen van dit instrumentarium in projecten voor PBL.

Aanpak en tijdsfad

De aanpak bestaat in essentie uit 2 onderdelen

1. Verdere ontwikkeling van het kwaliteitssysteem voor het WUR-PBL-modelleninstrumentarium, inclusief de definitie van het kwaliteitsniveau waaraan dit instrumentarium en de toepassingen van dit instrumentarium moeten voldoen,
2. Verbetering van de kwaliteit van het WUR-PBL-modelleninstrumentarium en de toepassingen van dit instrumentarium, tot het in het kwaliteitssysteem gedefinieerde kwaliteitsniveau.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Het resultaat bestaat uit een operationeel kwaliteitssysteem waarmee het kwaliteitsniveau van het WUR-PBL-modelleninstrumentarium op een duidelijk omschreven niveau wordt geborgd. Zie:

http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl/NL/Kwaliteit_modellen_en_data/

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

In de stuurgroep bij dit project zijn PBL, WUR en WUR/WOT vertegenwoordigd.

Aantoonbare kwaliteit van modellen en bestanden en hun toepassingen legt de basis voor de kwaliteit van de (wettelijke) producten van het PBL.

WOT-04-006-105 Communicatie en kennistoepassing Natuurplanbureaufunctie

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Cate, ten, Bram (cate004)

E-mail: bram.tencate@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

De overheid heeft kennis nodig over natuur, landschap en milieu in de context van het bestuur, de economie en de samenleving. De WOT Natuur & Milieu verzorgt deze informatie voornamelijk voor het ministerie van EL&I en het PBL. Dit project speelt daarin een belangrijke rol.

Doelstelling project

Dit project heeft tot doel om te zorgen voor een efficiënte, effectieve en eenduidige communicatie en kennistoepassing van WOT-producten. Het gaat voornamelijk om de productie van achtergrondpublicaties bij producten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) voor de Natuurplanbureaufunctie.

Aanpak en tijdsplan

Het project bestaat uit een aantal concrete activiteiten. Alle activiteiten lopen gedurende het gehele jaar en lopen parallel aan elkaar:

- Het coördineren van het uitbrengen van WOT-rapporten, WOT-werkdocumenten met bijbehorende WOT-papers en mogelijk andere publicaties van afgerond onderzoek;
- Het (mede) organiseren en faciliteren van bijeenkomsten die binnen het programma Natuurplanbureaufunctie worden georganiseerd;
- Het (mede) bepalen van het communicatiebeleid voor het programma (in samenhang met andere communicatieprojecten binnen de WOT).

Beoogde en bereikte resultaten en producten

In 2010 zijn de volgende aantallen publicaties uitgebracht:

- WOT-rapporten (2)
- WOT-papers (1)
- WOT-werkdocumenten (10)
- WOT-interne notities (3)
- Verder zijn o.a. bijdragen geleverd aan lunchbijeenkomsten, workshops etc. bij PBL en de WUR (ESG).

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Het project is onderdeel van een onderzoeksopdracht van EL&I aan PBL. De resultaten hebben ook in 2010 bijgedragen aan de kennis voor de ontwikkeling, uitvoering en ondersteuning van beleid en beheer. Deze kennis is in 2010 onder meer benut in de meer beleidsgerichte publicaties van het PBL, zoals de Leefomgevingsbalans en thematische verkenningen, in het bijzonder de Natuurverkenning 2011.

WOT-04-006-106 Adhoc investeringen

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Hinssen, Paul (hinss002)

E-mail: paul.hinssen@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum
Remmelts, Wilmar	Min EL&I Directie NLP	EL&I Contactpersoon	01-jan-2010	31-dec-2010

Kennisbehoefte

Doelgroep is het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De kennisbehoefte bestaat uit de interne behoefte van onderzoekscapaciteit in geval een onverwachte gebeurtenis optreedt waar een ad hoc investering voor nodig is. Dit is dus iets anders dan de Quick Response Functie, waar een externe vraag (vanuit het ministerie van EL&I) aan het PBL wordt gesteld.

Doelstelling project

Bij de uitvoering van een WOT N&M taak voor het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) kan een onverwachte gebeurtenis optreden waarbij een ad hoc investering nodig is. Doel van dit project is om in dergelijke situatie snel en adequaat te kunnen inspringen, zonder een discussie over de financiering te hoeven voeren.

Aanpak en tijdsplan

In 2010 was er behoefte aan een verdieping van inzicht in de langertermijnbehoefte van het PBL aan vernieuwing van de kennis ten behoeve van verkenningen. Aan de hand van diverse inventarisaties, gesprekken en bestudering van documenten en mediaberichten is in concept een notitie opgesteld, waarin aan de hand van systeemanalyse, wiskundige modelformulering en financieringstheorie een aantal inzichten is geformuleerd. Deze inzichten behoeven nog nadere toetsing.

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Een concept WOT werkdocument met inzichten ten behoeve van de vernieuwing van de Verkenningfunctie van het PBL binnen de Natuurplanbureaufunctie:

Hinssen, P.J.W. (2011) Drie concepten voor een gemeenschappelijke taal in het duurzaamheidsdebat, Wageningen, WOT N&M, WOT-werkdocument xx.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Vooralsnog heeft uitsluitend interne communicatie met collega-onderzoekers plaatsgevonden.

WOT-04-006-110 Natuurbalans 2010

Startdatum: 01-jan-2010

Einddatum: 31-dec-2010

Projectleider

Naam: Sanders, Marlies (sande012)

E-mail: marlies.sanders@wur.nl

Instituut: ALTERRA

Contactpersonen en begeleidingsgroep

Naam	Organisatie	Rol	Startdatum	Einddatum	
Veen, Mark van	PBL (Bilthoven)	Opdrachtgever	01-jan-2010	31-dec-2010	

Kennisbehoefte

Direct: doelgroep PBL heeft WUR-kennis nodig om de CBD-doelstellingen in breedte te evalueren.

Indirect: 2e kamer en beleidsmedewerkers die de balans lezen en er eventueel beleid mee aanpassen

Doelstelling project

In 2010 worden de Natuurbalans, Milieubalans en Ruimtebalans geïntegreerd tot één Balans van de Leefomgeving. Hierin zal het natuurdossier herkenbaar blijven. De verwachting is dat een deel van de Balans voor de Leefomgeving zal bestaan uit de bevindingen die uit dit natuurdeel komen. Andere delen zullen dan bestaan uit de bevindingen van de Milieubalans en Ruimtebalans en uit een overkoepelend deel dat de conclusies naar het domein van de leefomgeving trekt.

Natuur in de leefomgevingbalans 2010 wordt opgebouwd rond het thema 'is de biodiversiteitsafname in 2010 gestopt'. De doelstelling 'remmen van de biodiversiteitsafname in 2010' is wereldwijd opgesteld bij de Convention on Biological Diversity en is door de Nederland en de Europese Unie ondertekend. Door de Europese regeringsleiders is de doelstelling 'stoppen van de afname in 2010' afgesproken. Dit is uitgangspunt van het Nederlands en Europees beleid. Het thema wordt rond de volgende kernvragen opgebouwd:

- Hoe hebben we de Convention on Biological Diversity geïmplementeerd in Nederland? Wat is er gebeurd en waarom?
- Halen we het doelen van de Convention on Biological Diversity?
- Wat zijn de problemen waar Nederland tegen oploopt en welke handelingsperspectieven zijn hiervoor?

Het thema richt zich bij de beantwoording van bovenstaande kernvragen op twee inhoudelijke speerpunten:

- Wat is het verloop van de biodiversiteit en de bedreigingen voor die biodiversiteit: is de afname gestopt?
- Is het gebruik van biodiversiteit duurzaam en worden de voordelen van biodiversiteit eerlijk verdeeld?

Aanpak en tijdsplan

De aanpak is gericht op literatuuronderzoek, het verwerken van feiten en cijfers, GIS-analyse van beleidskaarten en interviews.

- Intern concept, tekst klaar op 29 januari 2010
- Extern concept, tekst klaar op 26 maart 2010
- Laatste aanpassingen balans voor de leefomgeving: 1 juli 2010
- Laatste aanpassingen achtergronddocument: 1 augustus 2010
- Laatste aanpassingen engelse special 15 augustus 2010
- Teksten aanleveren werkdocument: 1 november 2010
- Werkdocument gereed: 20 december 2010

Beoogde en bereikte resultaten en producten

Veen, M.P. van, M.E. Sanders, A. Tekelenburg, J.A. Lörzing, A.L. Gerritsen en Th. van den Brink, 2010. Evaluatie biodiversiteitsdoelstelling 2010. Achtergronddocument bij de Balans van de Leefomgeving 2010. Rapportnr. 500402019 Planbureau voor de Leefomgeving.

PBL (2010) Balans van de Leefomgeving 2010. Rapportnr. 500206001. Planbureau voor de Leefomgeving.

Veen, M.P. van, M.E. Sanders, A. Tekelenburg, A.L. Gerritsen, A. Lörzing and Th. van den Brink, 2010. Breaking Boundaries for Biodiversity. Expanding the policy agenda to halt biodiversity loss. Rapportnr. 500402020 Planbureau voor de Leefomgeving.

Sanders, M.E., A.L. Gerritsen (eds) R.J. Bijlsma, M.E.A. Broekmeyer, J. Buiteveld, I. Coninx, W.P. Daamen, G.H.P. Dirkx, W. Geertsema, C.J. Grashof-Bokdam, R.J.H.G. Henkens, H.P.J. Huiskes, D.A. Kamphorst, P.H. Kersten, B. de Knecht, H.P. Koelewijn, H.A.M. Meeuwssen, F.G.W.A. Otterburg, W.A. Ozinga, M. Pleijte, R. Pouwels, R.W. Verburg, L. Visser. (2010) Het biodiversiteitsbeleid in Nederland werkt. Werkdocument bij de Balans van de Leefomgeving 2010, Wageningen, WOT N&M, WOt-werkdocument 225.

Doorwerking van de resultaten aan de doelgroep

Opsturen publicaties en presentaties. PBL is naar Cop 10 in Japan geweest met de engelse special. De balans is aangeboden aan minister.

Verschenen documenten in de reeks Werkdocumenten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu vanaf 2009

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, te Wageningen. T 0317 – 48 54 71; F 0317 – 41 90 00; E info.wnm@wur.nl
De werkdocumenten zijn ook te downloaden via de WOT-website www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

2009

- 126** *Kamphorst, D.A.* Keuzes in het internationale biodiversiteitsbeleid; Verkenning van de beleidstheorie achter de internationale aspecten van het Beleidsprogramma Biodiversiteit (2008-2011)
- 127** *Dirkx, G.H.P. & F.J.P. van den Bosch.* Quick scan gebruik Catalogus groenblauwe diensten
- 128** *Loeb, R. & P.F.M. Verdonschot.* Complexiteit van nutriëntenlimitaties in oppervlaktewateren
- 129** *Kruit, J. & P.M. Veer.* Herfotografie van landschappen; Landschapsfoto's van de 'Collectie de Boer' als uitgangspunt voor het in beeld brengen van ontwikkelingen in het landschap in de periode 1976-2008
- 130** *Oenema, O., A. Smit & J.W.H. van der Kolk.* Indicatoren Landelijk Gebied; werkwijze en eerste resultaten
- 131** *Agricola, H.J.A.J. van Strien, J.A. Boone, M.A. Dolman, C.M. Goossen, S. de Vries, N.Y. van der Wulp, L.M.G. Groenemeijer, W.F. Lukey & R.J. van Til.* Achtergrond-document Nulmeting Effectindicatoren Monitor Agenda Vitaal Platteland
- 132** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-001 – Koepel
- 133** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 134** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 135** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-005 – M-AVP
- 136** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-006 – Natuurplanbureaufunctie
- 137** *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-007 – Milieuplanbureaufunctie
- 138** *Jong de, J.J., J. van Os & R.A. Smidt.* Inventarisatie en beheerskosten van landschapselementen
- 139** *Dirkx, G.H.P., R.W. Verburg & P. van der Wielen.* Tegenkrachten Natuur. Korte verkenning van de weerstand tegen aankopen van landbouwgrond voor natuur
- 140** *Annual reports for 2008; Programme WOT-04*
- 141** *Vullings, L.A.E., C. Blok, G. Vonk, M. van Heusden, A. Huismans, J.M. van Linge, S. Keijzer, J. Oldengarm & J.D. Bulens.* Omgaan met digitale nationale beleidskaarten
- 142** *Vreke, J., A.L. Gerritsen, R.P. Kranendonk, M. Pleijte, P.H. Kersten & F.J.P. van den Bosch.* Maatlat Government – Governance
- 143** *Gerritsen, A.L., R.P. Kranendonk, J. Vreke, F.J.P. van den Bosch & M. Pleijte.* Verdrogingsbestrijding in het tijdperk van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Een verslag van casuonderzoek in de provincies Drenthe, Noord-Brabant en Noord-Holland.
- 144** *Luesink, H.H., P.W. Blokland, M.W. Hoogeveen & J.H. Wisman.* Ammoniakemissie uit de landbouw in 2006 en 2007
- 145** *Bakker de, H.C.M. & C.S.A. van Koppen.* Draagvlakonderzoek in de steigers. Een voorstudie naar indicatoren om maatschappelijk draagvlak voor natuur en landschap te meten
- 146** *Goossen, C.M.,* Monitoring recreatiegedrag van Nederlanders in landelijke gebieden. Jaar 2006/2007
- 147** *Hoefs, R.M.A., J. van Os & T.J.A. Gies.* Kavelruil en Landschap. Een korte verkenning naar ruimtelijke effecten van kavelruil.
- 148** *Klok, T.L., R. Hille Ris Lambers, P. de Vries, J.E. Tamis & J.W.M. Wijsman.* Quick scan model instruments for marine biodiversity policy.
- 149** *Spruijt, J., P. Spooenberg & R. Schreuder.* Milieueffectiviteit en kosten van maatregelen gewasbescherming.
- 150** *Ehlert, P.A.I. (rapporteur).* Advies Bemonstering bodem voor differentiatie van fosfaatgebruiksnormen.
- 151** *Wulp van der, N.Y.* Storende elementen in het landschap: welke, waar en voor wie? Bijlage bij WOT-paper 1 – Krassen op het landschap
- 152** *Oltmer, K., K.H.M. van Bommel, J. Clement, J.J. de Jong, D.P. Rudrum & E.P.A.G. Schouwenberg.* Kosten voor habitattypen in Natura 2000-gebieden. Toepassing van de methode Kosteneffectiviteit natuurbeleid.
- 153** *Adrichem van, M.H.C., F.G. Wortelboer & G.W.W. Wamelink (2010).* MOVE. Model for terrestrial Vegetation. Version 4.0
- 154** *Wamelink, G.W.W., R.M. Winkler & F.G. Wortelboer.* User documentation MOVE4 v 1.0
- 155** *Gies de, T.J.A., L.J.J. Jeurissen, I. Staritsky & A. Bleeker.* Leefomgevingsindicatoren Landelijk gebied. Inventarisatie naar stand van zaken over geurhinder, lichthinder en fijn stof.
- 156** *Tamminga, S., A.W. Jongbloed, P. Bikker, L. Sebek, C. van Bruggen & O. Oenema.* Actualisatie excretiecijfers landbouwhuisdieren voor forfaits regeling Meststoffenwet
- 157** *Van der Salm, C., L. M. Boumans, G.B.M. Heuvelink & T.C. van Leeuwen.* Protocol voor validatie van het nutriëntenemissiemodel STONE op meetgegevens uit het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid
- 158** *Bouwma, I.M.* Quickscan Natura 2000 en Programma Beheer. Een vergelijking van Programma Beheer met de soorten en habitats van Natura 2000
- 159** *Gerritsen, A.L., D.A. Kamphorst, T.A. Selnes, M. van Veen, F.J.P. van den Bosch, L. van den Broek, M.E.A. Broekmeyer, J.L.M. Donders, R.J. Fontein, S. van Tol, G.W.W. Wamelink & P. van der Wielen.* Dilemma's en barrières in de praktijk van het natuur- en landschapsbeleid; Achtergronddocument bij Natuurbalans 2009.
- 160** *Fontein R.J, T.A. de Boer, B. Breman, C.M. Goossen, R.J.H.G. Henkens, J. Luttkik & S. de Vries.* Relatie recreatie en natuur; Achtergronddocument bij Natuurbalans 2009
- 161** *Deneer, J.W. & R. Kruijne. (2010).* Atmosferische depositie van gewasbeschermingsmiddelen. Een verkenning van de literatuur verschenen na 2003.
- 162** *Verburg, R.W., M.E. Sanders, G.H.P. Dirkx, B. de Knegt & J.W. Kuhlman.* Natuur, landschap en landelijk gebied. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2009.

- 163** Doorn van, A.M. & M.P.C.P. Paulissen. Natuurgericht milieubeleid voor Natura 2000-gebieden in Europees perspectief: een verkenning.
- 164** Smidt, R.A., J. van Os & I. Staritsky. Samenstellen van landelijke kaarten met landschapselementen, grondeigendom en beheer. Technisch achtergronddocument bij de opgeleverde bestanden.
- 165** Pouwels, R., R.P.B. Foppen, M.F. Wallis de Vries, R. Jochem, M.J.S.M. Reijnen & A. van Kleunen, Verkenning LARCH: omgaan met kwaliteit binnen ecologische netwerken.
- 166** Born van den, G.J., H.H. Luesink, H.A.C. Verkerk, H.J. Mulder, J.N. Bosma, M.J.C. de Bode & O. Oenema, Protocol voor monitoring landelijke mestmarkt onder een stelsel van gebruiksnormen, versie 2009.
- 167** Dijk, T.A. van, J.J.M. Driessen, P.A.I. Ehlert, P.H. Hotsma, M.H.M.M. Montforts, S.F. Plessius & O. Oenema. Protocol beoordeling stoffen Meststoffenwet- Versie 2.1
- 168** Smits, M.J., M.J. Bogaardt, D. Eaton, A. Karbauskas & P. Roza. De vermaatschappelijking van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Een inventarisatie van visies in Brussel en diverse EU-lidstaten.
- 169** Vreke, J. & I.E. Salverda. Kwaliteit leefomgeving en stedelijk groen.
- 170** Hengsdijk, H. & J.W.A. Langeveld. Yield trends and yield gap analysis of major crops in the World.
- 171** Horst, M.M.S. ter & J.G. Groenwold. Tool to determine the coefficient of variation of DegT50 values of plant protection products in water-sediment systems for different values of the sorption coefficient
- 172** Boons-Prins, E., P. Leffelaar, L. Bouman & E. Stehfest (2010) Grassland simulation with the LPJmL model
- 173** Smit, A., O. Oenema & J.W.H. van der Kolk. Indicatoren Kwaliteit Landelijk Gebied
- 2010**
- 174** Boer de, S., M.J. Bogaardt, P.H. Kersten, F.H. Kistenkas, M.G.G. Neven & M. van der Zouwen. Zoektocht naar nationale beleidsruimte in de EU-richtlijnen voor het milieu- en natuurbeleid. Een vergelijking van de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn in Nederland, Engeland en Noordrijn-Westfalen
- 175** Jaarrapportage 2009. WOT-04-001 – Koepel
- 176** Jaarrapportage 2009. WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 177** Jaarrapportage 2009. WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 178** Jaarrapportage 2009. WOT-04-005 – M-AVP
- 179** Jaarrapportage 2009. WOT-04-006 – Natuurplanbureaufunctie
- 180** Jaarrapportage 2009. WOT-04-007 – Milieuplanbureaufunctie
- 181** Annual reports for 2009; Programme WOT-04
- 182** Oenema, O., P. Bikker, J. van Harn, E.A.A. Smolders, L.B. Sebek, M. van den Berg, E. Stehfest & H. Westhoek. Quicksan opbrengsten en efficiëntie in de gangbare en biologische akkerbouw, melkveehouderij, varkenshouderij en pluimveehouderij. Deelstudie van project 'Duurzame Eiwitvoorziening'.
- 183** Smits, M.J.W., N.B.P. Polman & J. Westerink. Uitbreidingsmogelijkheden voor groene en blauwe diensten in Nederland; Ervaringen uit het buitenland
- 184** Dirkx, G.H.P. (red.). Quick responsefunctie 2009. Verslag van de werkzaamheden.
- 185** Kuhlman, J.W., J. Luijt, J. van Dijk, A.D. Schouten & M.J. Voskullen. Grondprij斯卡arten 1998-2008
- 186** Slangen, L.H.G., R.A. Jongeneel, N.B.P. Polman, E. Lianouridis, H. Leneman & M.P.W. Sonneveld. Rol en betekenis van commissies voor gebiedsgericht beleid.
- 187** Temme, A.J.A.M. & P.H. Verburg. Modelling of intensive and extensive farming in CLUE
- 188** Vreke, J. Financieringsconstructies voor landschap
- 189** Slangen, L.H.G. Economische concepten voor beleidsanalyse van milieu, natuur en landschap
- 190** Knotters, M., G.B.M. Heuvelink, T. Hoogland & D.J.J. Walvoort. A disposition of interpolation techniques
- 191** Hoogeveen, M.W., P.W. Blokland, H. van Kernebeek, H.H. Luesink & J.H. Wisman. Ammoniakemissie uit de landbouw in 1990 en 2005-2008
- 192** Beekman, V., A. Pronk & A. de Smet. De consumptie van dierlijke producten. Ontwikkeling, determinanten, actoren en interventies.
- 193** Polman, N.B.P., L.H.G. Slangen, A.T. de Blaeij, J. Vader & J. van Dijk. Baten van de EHS; De locatie van recreatiebedrijven
- 194** Veeneklaas, F.R. & J. Vader. Demografie in de Natuurverkenning 2011; Bijlage bij WOT-paper 3
- 195** Wascher, D.M., M. van Eupen, C.A. Mûcher & I.R. Geijzendorffer, Biodiversity of European Agricultural landscapes. Enhancing a High Nature Value Farmland Indicator
- 196** Apeldoorn van, R.C., I.M. Bouwma, A.M. van Doorn, H.S.D. Naeff, R.M.A. Hoefs, B.S. Elbersen & B.J.R. van Rooij. Natuurgebieden in Europa: bescherming en financiering
- 197** Brus, D.J., R. Vasat, G. B. M. Heuvelink, M. Knotters, F. de Vries & D. J. J. Walvoort. Towards a Soil Information System with quantified accuracy; A prototype for mapping continuous soil properties
- 198** Groot, A.M.E. & A.L. Gerritsen, m.m.v. M.H. Borgstein, E.J. Bos & P. van der Wielen. Verantwoording van de methodiek Achtergronddocument bij 'Kwalitatieve monitor Systeeminnovaties verduurzaming landbouw'
- 199** Bos, E.J. & M.H. Borgstein. Monitoring Gesloten voer-mest kringlopen. Achtergronddocument bij 'Kwalitatieve monitor Systeeminnovaties verduurzaming landbouw'
- 200** Kennismarkt 27 april 2010; Van onderbouwend onderzoek Wageningen UR naar producten Planbureau voor de Leefomgeving.
- 201** Wielen van der, P. Monitoring Integrale duurzame stallen. Achtergronddocument bij 'Kwalitatieve monitor Systeeminnovaties verduurzaming landbouw'
- 202** Groot, A.M.E. & A.L. Gerritsen. Monitoring Functionele agrobiodiversiteit. Achtergrond-document bij 'Kwalitatieve monitor Systeeminnovaties verduurzaming landbouw'
- 203** Jongeneel, R.A. & L. Ge. Farmers' behavior and the provision of public goods: Towards an analytical framework.
- 204** Vries, S. de, M.H.G. Custers & J. Boers. Storende elementen in beeld; de impact van menselijke artefacten op de landschapsbeleving nader onderzocht.
- 205** Vader, J. J.L.M. Donders & H.W.B. Bredenoord. Zicht op natuur- en landschapsorganisaties;

- Achtergronddocument bij Natuurverkenning
2011.
- 206** *Jongeneel, R.A., L.H.G. Slangen & N.B.P. Polman.*
Groene en Blauwe Diensten; Een raamwerk voor
de analyse van doelen, maatregelen en
instrumenten
- 207** *Letourneau, A.P, P.H. Verburg & E. Stehfest.* Global
change of land use systems; IMAGE: a new land
allocation module
- 208** *Heer, M. de.* Het Park van de Toekomst.
Achtergronddocument bij Natuurverkenning
2011
- 209** *Knotters, M., J. Lahr, A.M. van Oosten-Siedleka &
P.F.M. Verdonschot, 2010.* Aggregation of
ecological indicators for mapping aquatic nature
quality. Overview of existing methods and case
studies.
- 210** *Verdonschot, P.F.M. & A.M. van Oosten-Siedleka*
Graadmeeters Aquatische natuur. Analyse
gegevenskwaliteit Limnodata
- 211** *Linderhof, V.G.M. & Hans Leneman, 2010.*
Quickscan kosteneffectiviteitsanalyse aquatische
natuur
- 212** *Leneman, H. V.G.M. Linderhof & R. Michels, 2010.*
Mogelijkheden voor het inbrengen van informatie
uit de 'KRW database' in de 'KE database'
- 230** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-001 – Koepel
- 231** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-002 –
Onderbouwend Onderzoek
- 232** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-003 – Advisering
Natuur & Milieu
- 233** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-005 – M-AVP
- 234** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-006 –
Natuurplanbureaufunctie
- 235** *Jaarrapportage 2009.* WOT-04-007 –
Milieuplanbureaufunctie